

Smolenice-Molpír ve světle skytských nájezdů na halštatské sídliště severně a jižně od Moravské brány

Na podzim roku 1882 byl ve městě Witaszkowo (Vettersfeld) nalezen tzv. „skytský“ poklad, který vedle zlatých předmětů obsahoval i tzv. skytské šipky. Podobné šipky nalezneme i na jiných lokalitách např. Strzegom (česky Stříhom), Wicin nebo Smolenice - Molpír. Mezi nejvýznamnější patří Smolenice – Molpír, hradisko kalenderberské kultury. Mezi roky 1963-1971 zde probíhaly, pod vedením M. Duška z Archeologického ústavu Slovenské akademie věd v Nitře, rozsáhlé výzkumy. Nalezené předměty ukazují na osídlení od neolitu přes dobu bronzovou až do doby stěhování národů a do středověku. 80% nálezů je z doby halštatské, z nichž můžeme usoudit, že osada, která tu byla, dosáhla největšího rozmachu a významu. Mezi nejčastější nálezy na tomto hradišti patří bezpochyby stovky nalezených šipek tzv. skytského typu. To nám dává informaci, že život na tomto hradišti v době halštatské byl ukončen násilně.

Při výzkumu v akropoli bylo nalezeno téměř 400 bronzových hrotů šípů tzv. skytského typu. Při klasifikaci a jejich použití byly rozděleny podle:

- a) průřezu křídélky
- b) poměr délky tulejky a listu
- c) tvar křídélek z bočního pohledu

Rozlišené byly čtyři skupiny hrotů šípů - dvojkřídélkové, trojkřídélkové, trojhranné a čtyřhranné. Mezi těmito čtyřmi hlavními skupinami, definovanými podle tvaru křídélek, se daly rozlišit i varianty popsané podle poměru délky tuleje a existence zpětných háčků. Je třeba zdůraznit, že 49 procent všech hrotů šípů bylo poškozeno, většinou měly ohnuté nebo ulomené hroty, kdy příčinou byly nárazy na tvrdý předmět, například na kamenné zdi opevnění či na stěny domů. Největší výskyt hrotů šípů evidujeme v prostorách dobře dostupných bran a únikových východů, což naznačuje násilný zánik halštatského osídlení.

Byly zde nalezeny také ulomené části šipek mezi cihlami ve zdi, což naznačuje, že na hradiště zaútočil jiný kmen a to byl důvod zániku hradiště. Zvláštní je, že útočníci používali tytéž střelky jako obránci. Následkem útoku je mnoho koster, např. u brány byla nalezena kostra na břiše s hlavou obrácenou do pevnosti a kostra byla zavalena kamením ze zbořené brány. Na Molpíru se podařilo prozkoumat 62 domů, kdy ve většině domů leželi mrtví lidé, kteří potvrdzovali představu o tragédii a náhlé zkáze. V jednom z prozkoumaných domů označovaném jako č. 7. ležely pod zřícenou konstrukcí vedle ohniště dvě kostry, z jedné strany dospělý člověk a z druhé dítě. I v knížecím paláci se našly zbytky lebky. Stopy po katastrofě byly i na dalších místech. Na ohništích stály hrnce, pod kterými se topilo těsně předtím, než se přivalila zkáza. I na hradbě byly stopy po ohni, po obrovském požáru, který spekl kameny vnitřního valu do celistvého příkrovu. Zkáza přišla náhle a pustošila s absolutní důsledností. V domech zůstaly nejvzácnější věci: šperky, bronzové nástroje, jantarové i skleněné perly, keramika, spony, srpy, nůž, náhrdelník, náramenice, ale i háček na ryby, stovky přeslenů a obrovské množství střepů.

Aby bylo možné lokalizovat zemi původu útočníků na výšinné opevněné sídliště Smolenice-Molpír, zkoumalo se rozšíření daných hrotů šípů v rozsáhlém územním prostoru zahrnujícím Polsko, Čechy, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Slovinsko a část Rakouska. Prostřednictvím údajů z literatury byly zaznamenány všechny srovnatelné hroty šípů a na základě jejich

typologického členění je vypracováno jejich rozšíření. Při této analýze se rozlišovalo mezi hrobovými, sídlištními, jeskynními a ojedinělými nálezy. U většiny typů bylo možné konstatovat, že na jedné straně se hromadně vyskytovaly v kostrových hrobech v Sedmíhradsku, na straně druhé v západní části zkoumaného prostoru severně a jižně od Moravské brány, v propadlých vrstvách opevněných výšinných sídlišť, jako jsou Wicina, Sobótka-Sléz, Celldömölk-Sághegy nebo Velem-Szentvidhegy. Jelikož v okolí těchto opevněných výšinných sídlišť se žádné pohřebiště s výskytem odpovídajících typů hrotů šípů nenacházejí, lze pro ně jako zemi původu označit Sedmíhradsko. Na Molpiru však byly odkryty i takové typy (především II E a II F), které se v sedmíhradských hrobech nevyskytují. Tyto se objevují v hrobových nálezech mimo zkoumaný prostor, od Ukrajiny až po jižní Rusko. Z daného zjištění vyplývá, že pro nositele tohoto typu zbraní přicházejí v úvahu dva směry rozšíření - jeden ze Sedmíhradska (kotlina řeky Mureş), druhý podél řeky Dněstr severně od Karpatského oblouku do oblasti Polska a odtud dále přes Moravskou bránu. Zničení výšinných opevněných sídlišť, především Smolenic-Molpír, dává autorka do přímého působení té skupiny, která používala odpovídající hroty šípů a jejíž hroby se nacházejí jednak v Sedmíhradsku a na Ukrajině či jižním Rusku.

Kromě nálezu velkého množství objektů byly nalezeny různé předměty, jako jsou např. náramky, keramika, zbraně a další. Tyto nálezy spadají do přechodného období doby halštatské HC2/D1 v Jižním Německu. H. Hennig poukazuje na to, že HC trvá asi 180 let a HD trvá 120 let. A počátek doby halštatské v jižním Německu označil jako HC0. Za předpokladu, že nemáme nálezy ze Smolenic mladší než HD, lze tedy předpokládat, že osada byla zničena v druhé pol. 7. st. před. Kr. (což je HC2/HD1). Nálezy v hrobech Transylvánie poukazují na příliv Skýtů na přelomu 8.-7. st. př. n. l.

Studie autorky vytváří nový obraz o Smolenicích-Molpíru, protože autoři výzkumu, jakož i pozdější zpracovatelé dosud předpokládali, že hroty šípů patřily původnímu obyvatelstvu a zničení opevněného sídliště způsobily kmenové spory. V rámci tohoto zpracování se však jasně ukázalo, že jeho zničení je třeba vidět v širším historickém kontextu. Chronologické vyhodnocení relevantních hrobových nálezů ukazuje, že je s ním třeba počítat nejpozději ve druhé polovině 7. stol. před Kr. (na přelomu HC2/D1 podle Kossacka).

Literatura:

HELLMUTH, A. 2006: Smolenice-Molpír im Licht skythischer Angriffe auf die hallstattzeitlichen Siedlungen nördlich und südlich der Mährischen Pforte. SLOVENSKÁ ARCHEOLÓGIA LIV-2, 2006, 191-208

Zpracovala: Markéta Batelková